

SOSTEn suositukset vuoden 2020 talousarvioon ja budjettiriiheen

Finanssipolitiikka

Antti Rinteen hallitus valmistelelee ensimmäistä talousarvioesitystään tilanteessa, jossa Suomen talouden kasvun näkymät ovat selvästi heikentyneet viime vuosista. Vuonna 2018 Suomen talous kasvoi alle kahden prosentin vuosivauhtia ja kasvu hiipui jonkin verran kahdesta edellisestä vuodesta. Tästä huolimatta suhdannetilanne säilyi kohtalaisena, mikä näkyi myös suotuisana työllisyyskehityksenä. Työllisyysasteen trendi nousi loppuvuodesta yli 72 prosenttiin. Myös työttömyysaste jatkoi vuoden 2018 ajan alenemista, mutta kevään ja kesän 2019 aikana suhdanteen heikentyminen on alkanut näkyä myös työmarkkinoilla. Käytännössä työllisyys- ja työttömyystilanteessa ei ole tapahtunut parantumista alkuvuoden aikana.

Ennen kaikkea Suomen talouden haasteet juontuvat kansainvälisen suhdanteen taittumisesta. Kiinan ja kehittyvien talouksien ongelmat ovat alkaneet näkyä teollisuustuotannossa ympäri maailmaa. Keskuspankkien yritys normalisoida rahapolitiikkansa on osoittautunut vaikeaksi ja nyt niiltä odotetaan kiristämisen sijaan uusia elvytystoimia. Myös Suomen talouden kannalta keskuspankkien reaktiot heikentyvään kasvuun ovat ratkaisevia tulevana kuukausina ja vuoden 2020 aikana. Mikäli keskuspankit löytävät vielä uuden toimivan elvytysvaihteen, voivat pilvet talouden taivaalta kaikota nopeastikin. Jos taas keskuspankkien elvytysyritys jää tyhjäksi, talouskasvun heikkeneminen viime vuosista on selviö. Poliittinen epävarmuus niin Euroopassa, Yhdysvalloissa kuin Kiinassakin tuo lisämausteensa tulevien vuosien epävarmuuteen.

Negatiivinen vaikutus kansainvälisestä taloudesta Suomen talouteen tulee todennäköisesti vienti- ja investointikysynnän kautta. Sen sijaan kotitalouksien kulutuskysynnän kasvulle on vieläkin olemassa edellytyksiä, sillä reaaliensiot ovat viimein kääntyneet kasvuun. Toisaalta myös matalien korkojen ajan jatkuminen tukee kotitalouksien kysyntää. Alentunut kuluttajien luottamus on kuitenkin saattanut alkaa jarruttaa myös kotitalouksien kulutuksen kasvua. Vienti- ja investointikysynnän kautta tuleva shokki voi heikentää myös kotitalouksien vielä kohtalaisella tasolla olevaa talousluottamusta ja sen myötä kulutuksen kasvua.

Valtiovarainministeriön talousarvioehdotus lisää valtion menoja noin kahdella miljardilla eurolla edelliseen talousarvioon verrattuna ja vastaavasti verotulot kasvavat noin miljardilla. Päätösperäisesti talousarvio on siis hieman elvyttävä – kun hallituksen tulevaisuusinvestointeja ei ole huomioitu. Tämänhetkisillä tiedoilla arvioituna finanssipolitiikan linja vaikuttaa pe-

rustellulta. Odotuksena on, että Suomen talouden kasvu hidastuu selvästi vuoden 2019 loppulla ja vuonna 2020 talous kasvaa noin prosentin tähän vuoteen verrattuna. Mikäli kansainvälisen talouden riskit aktualisoituvat, kasvu jää vielä tätäkin heikommaksi. Näissä olosuhteissa nojaaminen elvyttävään suuntaan on finanssipoliittisesti järkevää. Finanssipoliitikkaa tulee käyttää jatkossa yhä enemmän myös rakennepoliitikan välineenä ja kiinnittää huomiota menojen ja verojen laadullisiin vaikutuksiin.

SOSTE suosittelee:

- Finanssipoliitikassa on oltava hereillä, kun kansainvälinen taloussuhdanne uhkaa heikentyä. Valtiovarainministeriön ehdotuksen mukainen hieman elvyttävä finanssipoliitikan linja on näissä olosuhteissa perusteltu.
- Finanssipoliitikassa tulee kiinnittää huomiota myös julkisen kulutuksen ja verotuksen laadulliseen puoleen. Tavoitteena tulee olla eriarvoisuutta vähentävä, ihmisten hyvinvointia ja hyvinvoinnin edellytyksiä lisäävä sekä pitkän aikavälin kasvua tukeva menojen ja veropolitiikka.

Verotus

SOSTE kannattaa verolinjaa, jossa veropohjaa laajennetaan erilaisten haittaverojen kautta ja jolla puututaan määrätietoisesti tuloeroihin ja toimeentulo-ongelmiin. Kaikissa veropäätöksissä tulee arvioida niiden vaikutukset kansanterveyteen, pienituloisten toimeentuloon sekä laajempiin hyvinvoinnin edellytyksiin.

Valtiovarainministeriön ehdotus tukee veronmuutoksien osalta pitkälti tällaista siirtymää. SOSTE pitää hyvänä, että tupakkaveroa edelleen korotetaan. Tupakkatuotteiden verottaminen on kustannustehokas toimenpide, joka ehkäisee ja vähentää tupakointia sekä siitä aiheutuvia haittoja. Kaikkia tupakka- ja nikotiinituotteita (nikotiinikorvaushoitovalmisteet pois lukien), tulisi jatkossa verottaa samantasoisesti kuin savukkeita. SOSTE huomauttaa, että veronkorotusten ja taloudellisen kannustamisen rinnalla on kehitettävä myös muita väestön tupakoinnin vähentämiseen tähtäviä toimia, kuten tupakoinnin lopettamiseen suunnattuja maksuttomia, matalankynnyksen palveluja. Mahdollisuus tupakoinnin lopettamisen tukeen, ei saa olla kiinni ihmisen taloudellisesta tilanteesta. Samanaikaisesti toteutettuina veronkorotukset ja tupakoinnin lopettamisen tukeminen ovat tehokkaita keinoja tavoitellun käyttäytymismuutoksen saavuttamiseksi.

Valtiovarainministeriön ehdotuksessa ei esitetä alkoholin verotuksen kiristämistä. Koska alkoholivero kannetaan alkoholipitoisuuden sidotulla kiinteällä euromääräisellä verolla, ansiotason, kotitalouksien ostovoiman ja hintojen nousun myötä alkoholiverotus suhteellisesti kevenee. Viime vuosina alkoholilainsäädäntöön tehtyjen muutosten myötä monien alkoholituotteiden

den saatavuus on parantunut. SOSTE pitää siksikin tärkeänä, että myös alkoholiveroja tarkistettaisiin jo ensi vuonna ylöspäin. SOSTE suosittelee lisäksi limuviinoiden haittaveron käyttöön-ottoa. Tällä verolla pystyttäisiin vähentämään erityisesti nuorten alkoholin käyttöä ja varhain alkavaa humalajuomista. Vastaava vero on käytössä useissa EU-maissa.

Valtiovarainministeriön ehdotuksessa esitetään myös virvoitusjuomaveron korottamista. SOSTE pitää korotusta hyvänä, mutta peräänkuuluttaa kattavampaa lähestymistapaa terveyttä edistävään verotukseen. Maailman terveysjärjestö (WHO) on jo pitkään kehottanut jäsenmaitaan terveyttä edistävien verojen käyttöönottoon väestön ruokailutottumusten muuttamiseksi ja terveiden elintapojen tukemiseksi. Tiettyihin elintarvikkeiden ainesosiin (kuten lisättyyn sokeriin, suolaan ja tyydyttyneeseen rasvaan) kohdistettu verotus on kustannustehokas tapa edistää kansanterveyttä. Verotuoton kohdistaminen terveyden edistämistyöhön tehostaisi veron kansanterveyttä edistävää vaikutusta.

Terveysperustaisten verojen uudistamisen valmistelu tulee käynnistää välittömästi. Laaja-alaisempi kansanterveyttä edistävä vero tulisi ottaa käyttöön jo tämän hallituskauden aikana. Uudistuksen peruslähtökohtana tulee olla veron kohdistuminen yhtä aikaa sekä sokeriin, suolaan että tyydyttyneeseen rasvaan. Terveiden kannalta tehokkain tapa olisi verottaa tuotteissa olevien sokeri-, suola- ja rasvapitoisuuksien mukaan sen sijaan, että verotettaisiin tiettyjä erikseen valittuja ja rajattuja tuotteita. Laaja-alainen vero muuttaisi parhaassa tapauksessa sekä kuluttajien että tuottajien käyttäytymistä ja tekisi saatavilla olevista elintarvikkeista terveellisimpiä. Kansanterveyttä edistävällä verolla voitaisiin kerätä valitusta veron tasosta sekä verokannan laajuudesta riippuen keskipitkällä aikavälillä noin 500-1000 miljoonan euron lisätulot. Vaikuttavan verotason määrittäminen edellyttää sellaisen hintatason löytämistä, johon kuluttajat alkavat reagoida kulutustaan muuttamalla.

SOSTE pitää tärkeänä, että pienituloisten ja perusturvan varassa elävien toimeentuloa parannetaan. Valtiovarainministeriön ehdotuksessa vuoden 2020 talousarvoksi tuloverojen kevennyksiä tehdään painottuen pieni- ja keskituloisiin (kevennetään 200 milj. eurolla) ja samalla alun perin määräaikaiseksi säädetyn solidaarisuusveron voimassaoloa jatketaan hallituskauden loppuun saakka. SOSTE pitää näitä valintoja hyvinä.

SOSTE suosittelee:

- Valmistellaan ja otetaan käyttöön kansanterveysperusteinen sokeri-, suola- ja rasva-vero. Lisäys valtion verotuloihin keskipitkällä aikavälillä vuositasolla 500-1000 miljoonaa euroa (momentti 11.08).
- Jatketaan säännöllisiä tupakkaveron korotuksia. Tupakka- ja nikotiinituotteiden verokannat yhdenmukaistetaan.
- Jatketaan alkoholiveron korotuksia ja otetaan käyttöön limuviinoiden haittavero, jonka tuotto kohdistetaan päihdehaittojen ehkäisyyn. Lisäys valtion verotuloihin korotusten noin 100 miljoonaa euroa (momentti 11.08.04).

Työllisyyspolitiikka

Pitkä korkeasuhdanne on alentanut pitkäaikaistyöttömyyttä. Työvoimahallinnon tilastojen mukaan vuoden 2019 aikana pitkäaikaistyöttömien eli yli vuoden työttömänä olleiden määrä on laskenut hieman yli 60 000 henkilöön, kun kaksi vuotta aikaisemmin pitkäaikaistyöttömiä oli rekisterissä kaksinkertainen määrä. Välttämättä pitkäaikaistyöttömyyden kokonaiskuva viime vuosilta ei ole näin ruusuinen, sillä pitkään (yli 300 päivää) työ-markkinatukea yhtäjaksoisesti saaneiden määrä on vastaavana aikana vähentynyt Kelan tietojen mukaan vain muutamalla tuhannella. Suunta on kuitenkin ollut tämänkin tilaston mukaan aleneva ja siten oikea vuoden 2016 lopulta asti.

Viime vuosien positiivisesta kehityksestä huolimatta pitkäaikaistyöttömiä ja pitkäaikaistyöttömyyteen rinnastettavissa tilanteissa olevia ihmisiä on edelleen yli 140 000 henkilöä. Kun mukaan lasketaan työvoiman ulkopuolella olevat ihmiset, joilla olisi halukkuutta osallistua työmarkkinoille työkyvyn ja työvoiman kysynnän sen salliessa, puhutaan pitkälle yli 200 000 henkilön työvoima- ja osaamisreservistä, jota tällä hetkellä ei onnistuta hyödyntämään. Kun Suomessa ollaan huolissaan työikäisen väestön kasvun pysähtymisestä, ovat investoinnit näiden ihmisten työllistämiseksi tärkeämpiä kuin koskaan.

Valtiovarainministeriön ehdotuksessa on positiivista se, että heikossa työmarkkina-asemassa olevien pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistymistä tukeviin toimenpiteisiin osoitetaan talousarviomäärärahoja viime vuosia enemmän. Palkkatuen määrärahojen lisääminen on tärkeä osa tätä. Myös se, että hallitusohjelman mukaisesti järjestöjen (100 prosentin) palkkatuella työllistämiseen muutamia vuosia sitten liitetty työllistettyjen enimmäismäärä on nyt poistettu. Tämä auttaa erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä, joille järjestötyöpaikka, jossa on tarjolla myös valmentavaa tukea, vastaa heidän tarpeisiinsa parhaalla mahdollisella tavalla. Järjestöillä on vahvaa kokemuksellista osaamista pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten tukemisessa. Aktiivinen tuki on usein edellytys vaikeimmin työllistyvien osaamisen vahvistumiselle, työelämävalmiuksien kohenemiselle sekä itsetunnon parantamiselle.

Määrärahojen lisäyksen lisäksi on tärkeää jatkaa edelleen palkkatukijärjestelmän kehittämistä siten, että palkkatukeen kohdennetut resurssit tulevat tehokkaasti käyttöön ja palkkatuella vastataan parhaalla mahdollisella tavalla työttöminä olevien ihmisten tarpeisiin. Keskeistä on se, että palkkatukea on saatavilla eri tilanteissa oleville ihmisille ja sitä pystytään hyödyntämään sekä yrityksissä, kunnissa että kolmannella sektorilla.

Osatyökykyisten työmarkkinatilanteen parantamiseksi OTE-kärkihankkeessa kehitettyjä toimintamalleja on otettava käyttöön valtakunnallisesti. On laadittava hankkeen suositusten perusteella konkreettinen toimenpideohjelma yhteistyössä työmarkkinakeskusjärjestöjen ja sote- ja vammaisjärjestöjen kanssa osatyökykyisten työllistämisen edistämiseksi.

Työllisyyspolitiikkaan on edelleen panostettava laaja-alaisesti. Jotta TE-hallinto ja muut työllisyyspolitiikan toimijat pystyisivät vastaamaan palvelutarpeeseen, on palveluiden resursseja lisättävä ja uudelleen kohdennettava esim. kuntakokeiluista saadut kokemukset hyödyntäen. Täytyy muistaa, että Suomessa ollaan hyvin kaukana Ruotsin ja Tanskan TE-palveluresursseista. Valtiovarainministeriön esityksessä määrärahoja on lisätty palkkatuen lisäksi työllisyyspoliittiseen avustukseen, kokeiluihin ja valmennuksiin, starttirahaan sekä asiantuntija-arviointeihin. Myös näiden määrärahalisäysten vaikutus työllisyyteen ja ihmisten työllistymisen edellytyksiin riippuu siitä, millaista käytännön toimintaa syntyy lisää ja miten sillä pystytään vastaamaan työmarkkinoilla ihmisten tarpeisiin.

Rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen tarvitaan paitsi työllisyyspoliittisia myös sosiaali-, terveys-, koulutus- ja asuntopoliittisia keinoja. Muutto- ja liikkuvuusavustukset, toimiva joukko-liikenne sekä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuden lisääminen edistävät myös työllistymistä.

SOSTE suosittelee:

- Palkkatukeen osoitetut määrärahat tulee jatkossa saada nykyistä tehokkaammin käyttöön. Määrärahan käyttöön tarvitaan joustavuutta ja sitä tulee tarkastella tarvelähtöisesti ottaen paremmin huomioon esimerkiksi alueelliset erilaisuudet. Määrärahan lisäyksen tulisi olla vähintään 17 miljoonaa euroa (momentti 32.01.03).
- Järjestöjen, säätiöiden, kunnallisten toimijoiden ja yhteiskunnallisten yritysten pitkäaikaistyöttömille, osatyökykyisille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville tuottamat eritasoiset palvelut on integroitava vahvemmin osaksi työvoimapalveluiden kokonaisuutta ja näiden toimijoiden resurssit on turvattava. Työllisyyden edistämisen ja palveluiden kehittämisen määrärahaa tulisi korottaa 10 miljoonalla eurolla (momentti 33.10.50).

Sairastamisen hinta

Hallituskauden aikana sairastamisen kustannuksia on kohtuullistettava, jotta kaikilla on varaa tarvitsemaansa hoitoon ja lääkkeisiin. Asiakasmaksulain kokonaisuudistus on saatettava pikaisesti loppuun ja samalla käynnistettävä jatkotyö maksukattojen yhdistämiseksi.

Maksukatot on yhdistettävä palvelu-, matka- ja lääkemaksuissa, ja taso puolitettava nykyisestä 1550 eurosta 785 euroon / 12 kk, joka vastaa takuueläkkeen tasoa. Palvelu-, matka- ja lääkemaksujen maksukatot pyrkivät suojaamaan ihmisiä kohtuuttoman suurilta kustannuksilta, mutta maksukattojen taso on tällä hetkellä Suomessa aivan liian korkea.

Maksukaton jakamista useampaan erään vuoden aikana tulee selvittää ja maksukaton seurannan tulee olla automaattista ja reaaliaikaista. Erilliset maksukatot on säilytettävä ja niitä seurattava jatkossakin. Kunkin erillisen maksukaton täytyessä asiakas ei maksaisi kyseistä palvelu-, matka- tai lääkekohtaista maksua. Kun palveluista, matkoista ja lääkkeistä perityt maksut ylittävät maksukaton (785 €), ne olisivat tämän jälkeen maksuttomia.

Sairastamisen hinnan kohtuullistamiseksi terveyskeskusmaksut on poistettava. Terveyskeskusmaksujen poistamiseen on varattava vuositasolla noin 85 miljoonaa euroa (nettovaikutus korkeintaan noin 64 milj. euroa). Taloudelliset vaikutusarviot ehdotuksen mukaisesta maksukattojen yhdistämisestä tehdään jatkotyössä. Näillä muutoksilla vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja sekä säästetään raskaampien ja kalliimpien palvelujen käytön vähentyessä.

SOSTE suosittelee:

- Asiakasmaksulain kokonaisuudistus on valmisteltava pikaisesti.
- Maksukatot on yhdistettävä palvelu-, matka- ja lääkemaksuissa, ja taso puolitettava nykyisestä 1550 eurosta 785 euroon / 12 kk.
- Terveyskeskusmaksut on poistettava. Vuositasolla vaikutus julkiseen talouteen on noin 70 miljoonaa euroa.

Perusturva ja köyhyden torjuminen

Suomessa perusturva ei takaa kohtuullisen minimin mukaista toimeentuloa. **Perusturvan riittävyyden arvioinnissa 2015-2019** on todettu, että työttömän, kotihoidon tuen saajan ja vähimmäismääräisten sairaus- ja vanhempainpäivärahan saajan tulotasot eivät riitä kattamaan kohtuullista minimikulutusta. Opiskelijan sosiaaliturva kattaa kohtuullisen minimikulutuksen vain opintolainan kanssa.

Perusturvaetuuksiin on tehty monia leikkauksia vuodesta 2015 lähtien. Leikkaukset ovat osuneet erityisesti työttömiin, lapsiperheisiin ja opiskelijoihin. Muun muassa työttömyysturva on heikentynyt huomattavasti. Kun edellisen hallituskauden alussa työttömän perusturva kattoi 74 prosenttia kohtuullisesta minimikulutuksesta, vuonna 2019 se kattoi enää 62 prosenttia ja aktiivimallin alennusten kanssa 58 prosenttia.

Viimeaikaiset etuuksien korotukset eivät korjaa kaikkia tehtyjä heikennyksiä. Esimerkiksi työttömyyspäiväraha on nyt esitetyn korotuksen jälkeen edelleen matalammalla tasolla kuin se olisi ilman tehtyjä indeksileikkauksia ja -jäädtyksiä.

Kokonaan perusturvan varassa elävien ihmisten määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina. Vuonna 2017 heitä oli noin 250 000 henkeä (4,7 % suomalaisista). Määrä on lisääntynyt noin 55 000:lla vuodesta 2010. Vuonna 2017 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä Suomessa oli noin 890 000 henkilöä, eli 16,4 prosenttia väestöstä. Määrä lisääntyi noin 40 000 edellisestä vuodesta. Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä (tulot alle 60 % mediaanista) oli 654 000. Lapsiköyhyys koskettaa Suomessa noin 119 000 lasta.

Suomi on sitoutunut sekä Eurooppa 2020 –strategian tavoitteissa vähentämään köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien ihmisten määrää 150 000:lla että osana YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 –tavoitteita köyhyyden puolittamiseen. Perusturvan tason korottaminen ja järjestelmän selkiyttäminen on yksi keskeinen toimi näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtiovarainministeriön budjettiesityksessä esitetyt korotukset pienimpiin päivärahoihin ja eläkkeisiin ovat oikean suuntaisia toimia. Ensisijaisten etuuksien tason nostamista tulee jatkaa pitkäjänteisesti niin, että päästään asteittain kohti viitebudjettien määrittelemää kohtuullisen minimin tasoa. Tämän vaalikauden aikana perusturvaan tulee panostaa vuositasolla 300 miljoonaa euroa.

Lapsiperheiden aseman parantamiseksi tehdyt korotukset monilapsisten perheiden lapsilisiin, lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen, elatustukeen sekä opintotuen huoltajakorotukseen ovat kannatettavia. Korotuksia lapsiperheiden etuuksiin tulee kuitenkin jatkaa. Lapsilisä on sidottava indeksiin, jotta sen taso ei jää jatkuvasti jälkeen yleisestä kustannuskehityksestä.

Hallitusohjelmassa päätettyjen sosiaaliturvaa uudistavien toimien, kuten eri etuuksien lainsäädännön yhdenmukaistaminen, etuuksien hakeminen yhdellä hakemuksella, etuuksien sitominen toimintakykyyn diagnoosin sijaan, byrokratia- ja informaatiokokeilu sekä negatiivisen tuloveron kokeilu, toimeenpanoon on varattava riittävät varat.

Järjestelmää on muutettava enemmän mahdollistavaksi ja vähemmän sanktioivaksi muun muassa työttömyysturvan karensseja lyhentämällä ja osallistumisesta palkitsemalla.

Pidemmillä aikavälillä paremmin toimiva etuusjärjestelmä ja vahvempi perusturva johtavat siihen, että yhä harvemmalla on tarvetta turvautua sosiaalietuuksiin toimentulon rakentamisessa. Myönteinen vaikutus toimintakykyyn, työmarkkinoille osallistumiseen ja siten kansantulon tuottamiseen sekä toisaalta vähentävä vaikutus kalliiden korjaavien sosiaali- ja terveystalveluiden tarpeeseen, pitkittyneisiin toimeentulotukiasiakkuuksiin sekä muihin sosiaalisten ongelmien hoitoon käytettäviin menoihin tarkoittavat sitä, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen esittämät muutokset perusturvaan voidaan nähdä julkisen sektorin näkökulmasta investointina.

SOSTE suosittelee:

- Tämän vaalikauden aikana perusturvaan tulee panostaa vuositasolla 300 miljoonaa euroa (momentit 33.10 - 40).
- Lapsilisä on sidottava indeksiin, jotta sen taso ei jää jatkuvasti jälkeen yleisestä kustannuskehityksestä. Vuositasolla tämä tarkoittaa noin 20 miljoonan euron menoläysystä (momentti 33.10.50).

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Terveyden edistämisen määrärahalle (momentti 33.70.50) asetetut painopisteet, kuten hyvinvointijohtamisen vahvistaminen, terveyttä ja hyvinvointia edistävän kulttuuritoiminnan saavuttavuuden ja saatavuuden edistäminen sekä päihteiden käytön lopettamisen tukeminen, ovat ajankohtaisia ja tarpeellisia.

On kuitenkin huolestuttavaa, että momentille myönnetyt määrärahat ovat olleet jo pitkään laskussa, eikä tämä suunta näytä vieläkään muuttuvan huolimatta siitä, että terveyden edistämisen tiedetään maksavan itsensä moninkertaisesti takaisin muun muassa sosiaali- ja terveyssektorin kuormitusta vähentämällä. Koska nämä määrärahat ovat välttämättömiä esimerkiksi julkisen terveydenhuollon palvelutarjontaa täydentävän ja sen katveita paikkaavaan monipuolisen, maksuttoman ja matalan kynnyksen auttamistyön toteuttamiseksi, on terveyden edistämisen määrärahaa korotettava vuoden 2020 talousarviossa vähintään vuoden 2015 tasolle.

Rokotusohjelmaan kohdennettavilla budjettilisäyksillä (momentti 33.70.20) torjutaan tartuntatauteja. Influenssarokotteiden kustannuksiin varautuminen, TBE-rokotteiden alueellisen saatavuuden lisääminen, sekä HPV-rokotteiden tarjoaminen jatkossa myös pojille, ovat toimenpiteinä sekä tehokkaita että kustannusvaikeita. SOSTE kuitenkin huomauttaa, että alueellinen vaihtelu rokotekattavuudessa on Suomessa huomattavaa ja esimerkiksi MPR-rokotteen kattavuus on laskenut joillain alueillamme jo liian matalaksi. Siksi rokotusohjelman laajentamisen rinnalla tarvitaan myös muita keinoja tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi ja hillitsemiseksi.

Tätä tarvetta lisäävät niin ikään ihmisten kansainvälisen liikkuvuuden seurauksena yhä yleistyvät globaalit epidemiat sekä mikrobilääkeresistenssin kehittyminen ja leviäminen. Näistä syistä terveysvalvonnan (momentti 33.70.21) ja tartuntatautien valvonnan (momentti 33.70.22) määrärahoja tulisi vuoden 2020 talousarviossa korottaa niin ikään vuoden 2015 tasolle. Vaikka määrärahat ovat pieniä, ovat ne esimerkiksi monille kansanterveystyötä tekeville järjestöille erittäin merkittäviä rahoitusosuuksia tartuntatautien ehkäisyyn ja vähentämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamiseksi.

SOSTE on nostanut toistuvasti esiin tutkimus- ja innovaatiotoiminnan merkitystä paitsi terveyden edistämistyölle, myös sairauksien ehkäisyyn, tunnistamiseen ja hoidon kehittämiseksi. Talousarvioesitykseen kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet muun muassa yliopistotasoisessa tutkimukseen suunnattujen resurssien korottamiseksi (momentti 33.60.32) sekä sosiaali- ja terveysalan kasvustrategian edistämiseksi ovatkin oikean suuntaisia, mutta osin riittämättömiä.

Esimerkiksi kansallisten osaamiskeskittymien perustaminen sekä niiden toiminnan kehittäminen ja ylläpitäminen tarvitsee tuekseen riittävät resurssit. Siksi SOSTE suhtautuu varauksella siihen, että vuoden 2020 talousarvioesityksessä osaamiskeskittymille on mitoitettu rahoitus enintään kymmentä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen. Kun otetaan huomioon osaamiskeskittymien määrä, valmistelutilanne, niille asetetut kunnianhimoiset tavoitteet sekä esimerkiksi niihin liittyvät moninaiset ja vielä osin ratkaisemattomat tietoturvakysymykset, voidaan tämän henkilöstömäärän katsoa olevan riittämätön ja sitä tulisi tarkastaa ylöspäin. Riittävä henkilöstömitoitus on edellytyksenä sille, että osaamiskeskusten perustaminen edistyy suunnittelussa aikataulussa ja niille asetettuja tavoitteita toteuttaen.

SOSTE suosittelee:

- Nostetaan terveyden edistämiseen (momentti: 33.70.50), terveysvalvontaan (momentti 33.70.21) ja tartuntatautien valvontaan (momentti 33.70.22) kohdistetut resurssit vuoden 2015 tasolle, jolloin terveyden edistämisen määräraha oli vielä 2 930 000 euroa, terveysvalvonnan määräraha oli vielä 930 000 ja tartuntatautien valvonnan 660 000 euroa.
- Varmistetaan riittävä henkilöstömitoitus kansallisissa osaamiskeskitymissä.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Hallitusohjelmassa on vahva koulutuspoliittinen painotus. Koulutuksen rooli syrjäytymisen ehkäisyssä, hyvinvoinnin edistämässä sekä työllisyysasteen nostamisessa nähdään keskeisenä.

SOSTEn näkökulmasta hallituksen päätös varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen pienentämisestä ja varhaiskasvatusoikeuden laajentamisesta ovat tärkeitä hyvinvointi-investointeja. Päätösten toteutumisen ja alueellisen tasavertaisuuden varmistamiseksi on tärkeää, että rahoitusta tulee valtiovarainministeriön budjettiosuudesta eli kuntien valtionosuuksien kautta.

Vuosien 2013-2018 ajanjaksolla ammatillisen koulutuksen rahoituksesta on tehty mittavat 400 miljoonan euron leikkaukset, mikä on näkynyt mm. huomattavana opettajien määrän vähentymisenä, lähiopetuksen vähenemisenä, opetuksen laadun heikkenemisenä ja opiskelupaikkojen karsimisena.

Hallitusohjelmassa ammatilliselle koulutukselle asetetut tavoitteet, mukaan lukien opiskelu- ja ohjauksen vahvistaminen sekä oppivelvollisuuden korotus 18 ikävuoteen ja sen myötä maksuton toisen asteen koulutus, tarvitsevat tuntuvaa lisärahoitusta paikkaamaan edellisten vuosien leikkausta. Valtiovarainministeriö esittää ammatilliseen koulutukseen 20 miljoonan euron lisäystä edelliseen vuoteen, mikä on riittämätön näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Myönteisenä voi todeta, että hallituksen tulevaisuusinvestoinneista (vuosille 2020-2023) on ammatillisen koulutuksen opettajiin suunnattu 235 miljoonan euron panostus. Opettajien kohdalla rahoituksen on kuitenkin tarkoituksenmukaista olla pitkäkestoisempaa kuin kolme vuotta kestävä henkilöstöpolitiikan kehittämiseksi.

SOSTE suosittelee:

- Nostetaan yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen valtionosuusmäärärahaa 24 miljoonaa euroa vuoden 2019 talousarvioon verrattuna opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotuksen mukaisesti (momentti 29.10.30).
- Opettajien rekrytointiin kohdistettavien tulevaisuusinvestointien lisäksi ammatillisen koulutuksen perusrahoitus tarvitsee nyt esitettyä huomattavasti tuntuvampaa, 100 miljoonan euron korotusta (momentti 29.20.30).

Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen

Valtion budjetissa esitetään avustuksina yhteisöille ja säätiöille terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen 380 milj. euroa Veikkauksen tuotoista (momentti 33.90.50). Yhteisöille ja säätiöille osoitettu määräraha on kasvanut vuodesta 2019 johtuen siitä, että ensi vuonna jaettavaan summaan sisältyy aiemmin jakamatonta Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa sekä siitä, että Valtionkonttorin käyttöön, sotiemme veteraanien hoitoon ja kuntoutukseen, ohjautuva määräraha pienenee.

Verrattuna vuoteen 2019 avustusta ohjataan nyt enemmän kriisiauttamiseen, työelämäosallisuuden vahvistamiseen, erityisryhmien asumisen tukemiseen sekä yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien tukemiseen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen toimintamenoja ei ole kasvatettu.

SOSTE pitää hyvänä, että Valtionkonttorin käyttöön osoitetun määrärahan pienentyessä, tuotot ohjautuvat täysimääräisesti järjestötoimintaan ja avustusten hallinnointi hoidetaan tehokkaasti tavoitteena avustusjärjestelmän uudistaminen pikaisesti.

SOSTEn budjettiesitykset

Vuodelle 2020

Menot

- Palkkatukimäärärahojen nosto 17 miljoonaa euroa (momentti 32.01.03).
- Työllisyyden edistämisen ja palveluiden kehittämisen määrärahan nosto 10 miljoonaa euroa (momentti 32.30.51).
- Lapsilisään pysyvä indeksikorotus. Vuositasolla noin 20 miljoonaa euroa (momentti 33.10.50).
- Terveyskeskusk maksujen poisto. Vuositasolla noin 70 miljoonaa euroa (momentti 28.90.30).
- Terveyden edistämiseen (momentti: 33.70.50), terveysvalvontaan (momentti 33.70.21) ja tartuntatautiin valvontaan (momentti 33.70.22) kohdistettujen resurssien nosto vuoden 2015 tasolle. Yhteensä määrärahoja korotettaisiin vuositasolla noin 3 miljoonalla eurolla.
- Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen valtionosuusmäärärahan nosto 24 miljoonaa euroa (momentti 29.10.30).
- Ammatillisen koulutuksen valtionosuusmäärärahan nosto 100 miljoonaa euroa (momentti 29.10.30).

Verot

- Alkoholiveroa korotetaan ja otetaan käyttöön limuviinujen haittavero, jonka tuotto kohdistetaan päihdehaittojen ehkäisyyn. Lisäys valtion verotuloihin noin 100 miljoonaa euroa (momentti 11.08).

Kokonaisvaikutukset julkiseen talouteen

Menot: 244 miljoonaa euroa

Tulot: 100 miljoonaa euroa

Yhteensä: -144 miljoonaa euroa

Hallituskauden aikana

Menot

- Perusturvan korottaminen. Vuositasolla 300 miljoonaa euroa (momentit 33.10 - 40).
- Asiakasmaksulain kokonaisuudistus on valmisteltava pikaisesti. Maksukatot on yhdistettävä palvelu-, matka- ja lääkemaksuissa, ja taso puolitettava nykyisestä 1550 eurosta 785 euroon / 12 kk.

Verot

- Valmistellaan ja otetaan käyttöön kansanterveysperusteinen sokeri-, suola- ja rasva-vero. Lisäys valtion verotuloihin keskipitkällä aikavälillä vuositasolla 500-1000 miljoonaa euroa (momentti 11.08).

Kokonaisvaikutukset julkiseen talouteen keskipitkällä aikavälillä

Menot 300 miljoonaa euroa

Tulot 750 miljoonaa euroa

Yhteensä + 450 miljoonaa euroa